

UO'K: 378.014.15

BO'LAJAK PEDAGOGLARNING G'OYAVIY-MAFKURAVIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODLARI**МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ И МИРОВОЗЗРЕНИЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ****METHODS OF DEVELOPING IDEOLOGICAL AND IDEOLOGICAL COMPETENCE IN FUTURE EDUCATORS**

Karimov Oybek Mo'minjon o'g'li
Farg'ona davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari, bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirish amaliy metodik tizimi va bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirish samaradorligi o'rganilgan. Shuningdek, bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirish metodlari tahlil qilingan.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретико-методологические основы развития идеологической и мировоззренческой компетентности у будущих педагогов, практическая методическая система развития этой компетентности и эффективность развития идеологической и мировоззренческой компетентности у будущих педагогов. Также анализируются методы развития идеологической и мировоззренческой компетентности у будущих педагогов.

Abstract

The article explores the theoretical and methodological foundations for developing ideological and ideological competence in future educators, the practical methodological system for developing this competence, and the effectiveness of developing ideological and ideological competence in future educators. Additionally, the methods for developing ideological and ideological competence in future educators are analyzed.

Kalit so'zlar: pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligi, kompetentlik, takomillashtirish, pedagogik, texnologik, model, didaktik, ma'naviy-axloqiy kompetentlik, kognitiv, baholash, konseptual asos.

Ключевые слова: идеологическая компетентность педагогов, компетентность, совершенствование, педагогическая, технологическая, модельная, дидактическая, духовно-этическая компетентность, познавательная, оценка, концептуальная основа.

Key words: ideological competence of pedagogues, competence, improvement, pedagogical, technological, model, didactic, spiritual-ethical competence, cognitive, assessment, conceptual basis.

KIRISH

Globalashuv jarayonida mafkuraviy kurash o'zining yuqori nuqtasiga chiqayotgan bugungi kunda, mafkuraviy ta'sirlar avvalo, yoshlarning ongini zaharlash va ularni o'z manfaatlarini yo'lida bir tomonlama foydalanish oqibatlari shuni yana bir bor isbotlamoqdaki, avvalo mana shu qatlam orasida milliy g'oya targ'botini keng ko'lamda yoyish, mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi. Masalan, g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirishda an'anaviy uslublarning o'rnini ham inkor etmagan holda, uni yangicha talqin etish, boyitish, turli shakllarda zamonaviylashtirish foydalidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

G'oyaviy-mafkuraviy jarayonlar tahlili, g'oyaviy tarbiya va mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalalari bir qancha olimlar tomonidan o'rganilgan va bugungi kunda ham o'rganishlar davom etmoqda. Jumladan, milliy g'oya va o'zlikni anglash muammoli B.Saparov, mafkura tushunchasi, milliy mafkuraning barkamol shaxsni tarbiyalashdagi ahamiyati, shaxs ma'naviyati va milliy tarbiya muammolari M.Quronov, milliy ma'naviyatimiz va mafkuramizning nazariy va tarixiy-tadrijiy masalalari M.Bekmurodov, ijtimoiy-milliy onglik, faollik, milliy g'urur hamda iftixor tuyg'usini shakllantirishning asosiy manbalari bo'lgan milliy g'oyaning mohiyati I.Ergashev, ma'naviyat hamda

mafкура tushunchalari-ning uzviy bog'liqligi va aloqadorligi, mustaqillik va shaxs ma'naviyatini shakllantirish masalalari A.Ochildiyev, milliy rivojlanish jarayonida ma'naviy-mafkuraviy salohiyatni shakllantirish muammolari X.Jumaniyozov, milliy mafkurada vorisilik muammosi O.Mamatovlarning tadqiqotlarida o'z ifodasini topgan.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – bu ta'lim tizimining asosiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, u talabalarning individual ehtiyojlari, qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga oladi. Bo'lajak pedagoglarda g'oyaviy-mafkuraviy kompetentlikni rivojlantirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'limning ahamiyati shulardan iborat:

1. Individual yondashuv: Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talabalarning o'z imkoniyatlarini va istaklarini hisobga oladi, bu esa ularning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini oshirishda samarali natijalar beradi.

2. Ma'naviy rivojlanish: Pedagoglar o'zining g'oyaviy-mafkuraviy pozitsiyalarini shakllantirish uchun shaxsga yo'naltirilgan metodikalardan foydalanadilar. Bu ustida talabalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi uchun zamin yaratadi.

3. Kritik fikrlashni rivojlantirish: Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talabalarni mustaqil fikrlash va analiz qilishga undaydi. Bu esa ularning g'oyaviy-mafkuraviy bilimlarini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

4. Faol ishtirok etish: Bunday ta'lim sharoitida talabalar o'z fikrlari, qarashlari va tajribalari bilan faol ishtirok etishadi, bu esa ularning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi.

5. Mas'uliyat hissi: Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim vositasida pedagoglarning ijodkorligi va mas'uliyati oshadi, chunki ular o'z shogirdlari uchun samarali o'qitish strategiyalarni ishlab chiqishlari kerak.

6. Ta'lim sifati: Bunday yondashuv bilan olib boriladigan ta'lim sifati yuqori bo'ladi, chunki har bir talabaning o'ziga xos xususiyatlari inobatga olinadi.

7. Innovatsion pedagogik texnologiyalar: Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim innovatsion metodlarni joriy etish imkoniyatini yaratadi, bu esa bo'lajak pedagoglarni yangi g'oyalarga va yondashuvlar bilan tanishtirishga yordam beradi.

Bo'lajak pedagoglarda g'oyaviy-mafkuraviy kompetentlikni rivojlantirish metodlari — bu yosh avlodning g'oyaviy, ma'naviy va axloqiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan usullar va vositalar jihatidan faoliyatdir. Ushbu metodlar yoshlarning jamiyatdagi rolini, inson huquqlarini, milliy qadriyatlarini, madaniy merosni va boshqa muhim konsepsiyalarni tushunishga yordam beradi. G'oyaviy tarbiya metodlari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Ma'rifiy metodlar: Dasturlar, seminarlar, treninglar va mahorat darslari orqali bilim berish.

2. Tadqiqot usullari: Oquvchilarni mustaqil tadqiqot olib borishga rag'batlantirish, ya'ni ularni yangi g'oyalarga erishishga yo'naltirish.

3. Diskussiya va muhokama: Mavzu bo'yicha bahslashish orqali turli qarashlarni o'rganish va muhokama qilish.

4. Amaliyot usullari: Jamoat ishlari, ijtimoiy loyihalarda qatnashish, volontyorlik faoliyati orqali amaliy tajriba orttirish.

5. Adabiyot va san'at vositalari: Kitoblar, filmlar, teatr va boshqa san'at shakllari orqali g'oyalarni yetkazib berish.

6. Rol o'ynash: Ijodiy vazifalar orqali turli ijtimoiy vaziyatlarda o'zini namoyon qilish.

7. Etik O'rgatish: Axloqiy qadriyatlarini shakllantirish uchun maxsus darslar tashkil etish.

8. Kasb-hunar ta'limi: Yoshlarning kasbiy jarayonlarda ishtirok etishini ta'minlash.

Ushbu metodlarning samaradorligi har bir jamiyatning madaniyati, an'anasi va maqsadlariga qarab o'zgarishi mumkin. G'oyaviy tarbiya yoshlarga faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham ko'maklashadi.

Bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirishda sotsiologiya, psixologiya, sotsial-psixologiya, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy fanlar metodlaridan ham foydalanish muhim. Bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirishda sotsiologik so'rov, qiyosiy tahlil, bahs-munozara, hozirgi zamonda keng kirib kelayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ineterfaol usullaridan: "klaster usuli", "Ajurli-arra", "Ekspert baholash" usuli, "Delfi" usuli, "Pattern" usuli, "O'yinlar nazariyasi" usuli; "Fokus guruhrar" usullaridan ham foydalaniladi.

Zamonaviylashtirish an'anaviylikni inkor etmasligi muhim. Targ'ibotda an'anaviy usullardan zamonaviy tarzda foydalanish samaralidir. Turli debatlar, ta'lim tizimidagi targ'ibot texnologiyasi

PEDAGOGIKA

sifatida asosiy mazmun kasb etuvchi - "ajurli arra" (ya'ni, turli mavzularga nisbatan talabalarning munosabatlarni ikki guruhga bo'lingan ravishda tahlil qilish), "klaster", ya'ni axborotlarni tarqatish, shuningdek, "munozara", "o'z o'ringni top" ya'ni, agar auditoriyada muayyan mavzu bo'yicha tortishuvlar vujudga kelsa, mazkur metod yordamida muammo yechimi aniqlanadi. Uning mazmuni darsning asosan kirish qismida qo'llaniladi, o'tilayotgan mavzuga nisbatan turli yondashuvlar mavjudligi aytiladi. Bu bir tomondan.

Ikkinchi tomondan talabalar fikrini bayon qilishi, o'zgartirishga imkon tug'iladi. Nihoyat dars so'nggida o'qituvchi mavzuni o'zlashtirish darajasini baholaydi. Bundan tashqari bugun pedagogik texnologiyaning "Debatlar" usuli kabi interfaol usullaridan keng va ommaviy ravishda ta'lim tizimlarida foydalanish milliy g'oya targ'ibotida yetakchi mazmun kasb etadi. "Debatlar" asosida darsni tashkil etishdan asosiy maqsad muammoning yechimini topishda talaba o'z yondashuvining to'g'riligiga o'zlarini ishonitirishdir. O'z fikrini aniq, lo'nda bayon etish, buning uchun to'g'ri dalil va xulosa topish ko'nikmasini shakllantirishda —debatlar samarali metod hisoblanadi.

Zamonaviylashtirish an'anaviylikni inkor etmasligi muhim. G'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirishda an'anaviy uslublardan zamonaviy tarzda foydalanish samaralidir.

Milliy g'oya targ'iboti va tashviqotining asosiy usullaridan biri - "Tanqidiy fikrlash" usuli hisoblanadi. Bu faqat tanqid qilish yoki e'tirof etmaslik degani emas. Tanqid holis ijodiy va amaliy bo'lishi, aniq xulosalarga, takliflarga tayanishi lozim. Vazifasi: Demokratik jamiyatda har bir fuqaro muammoni oqilona yechish qobiliyatiga, salohiyatiga, tafakkuriga, ilmiga ega bo'lishi lozim. Shu boisdan milliy g'oyani aholi va ayniqsa, yoshlar orasida g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirishda ta'lim texnologiyasining o'rni beqiyosdir. Shu boisdan, talabalarni bahs-tortishuv orqali masalaning yechimini topishga ko'proq jalb qilish lozim. Bu ularni fikrlashga undaydi. Faolligini ma'suliyatini oshiradi.

Savollarni yechishda talabalarda tinglash, muloqot olib borish, turli fikrlarni taqqoslash, o'zgalar fikriga befarq qaramaslik kabi odatlar shakllana boradi. Masalani yechish va hukm chiqarish, analitik fikrlash qobiliyati rivojlanadi, munozara yuritish, yechimlarni to'g'ri topish madaniyati o'zlashtiriladi.

XULOSA

Xulosa qilganda, bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirish, zamonaviy ta'lim tizimida muhim ahamiyatga ega. Bu kompetentlik, pedagogning faoliyatida faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki talabalarni ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy jihatdan ham rivojlantirishini nazarda tutadi. Shu bilan birga, bo'lajak pedagoglarning g'oyaviy-mafkuraviy kompetentligini rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun muhimdir. Bu kompetentlik nafaqat ularning professional faoliyatida, balki jamiyat hayotida ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan, ta'lim muassasalarida bu yo'nalishda maxsus dasturlar va treninglarni tashkil etish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Миллий истиқлол ғояси асосий тушунчалар, атамалар ва тамойиллар (қисқача изоҳли тажрибавий) луғат. – Т.: Файласуфлар миллий жамияти, 2002. – Б.12-15.
2. Норлиев Р.И. Миллий тараққиёт ва маънавий юксалишнинг ўзаро алоқадорлиги ва таъсир хусусиятлари: Автореферат. фалсафа фан. ном. дисс. – Тошкент.: 2011. 10-б.
3. Одилқориев Х.Т., Раззоқов Д.Х. Сиёсатшунослик. – Т.: Ўқитувчи, 2008. –238 б.
4. Очилдиев А. Бугунги дунёнинг мафкуравий манзараси. – Тошкент: Ижод дунёси, 2002. 31-б.; Очилдиев А. Глобаллашув ва мафкуравий жараёнлар. – Тошкент: Мухаррир. 2009. 48-б.
5. Райзберг Б.А. Современный социэкономический словарь. – М., 2012. 171-с.
6. Третьяков П.И. Практика управления современной школой (Опытпедагогического менеджмента) / П.И.Третьяков. – М.: Изд-во МГПУ, 1995.–204 б.